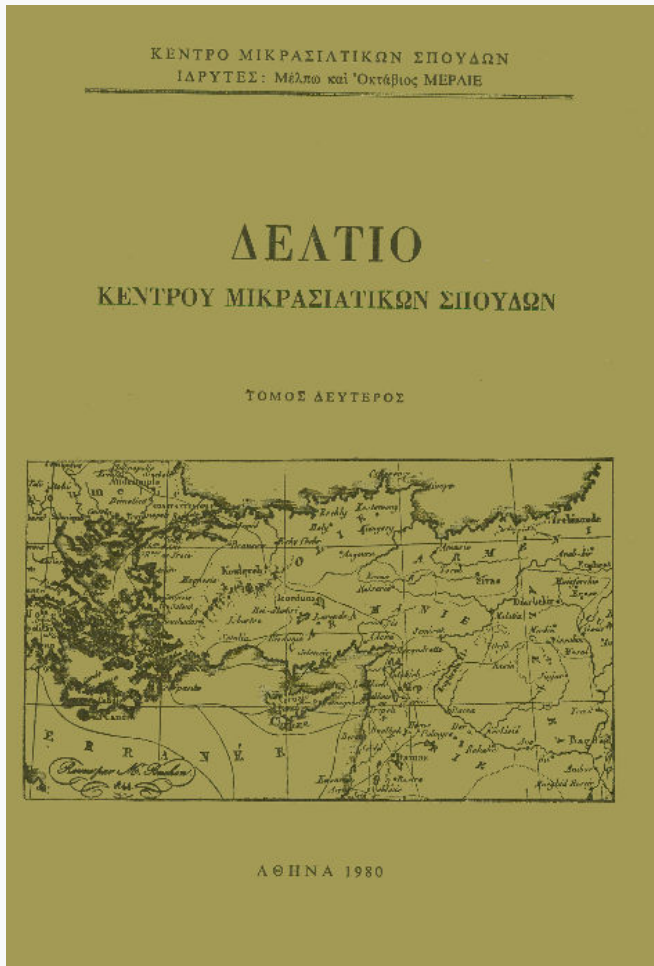

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 2 (1980)

Μνήμη Μέλπωσ Μερλιέ

Γ. Π. Κουρνούτος, Διονύσιος Α. Ζακυθηνός, Μ. Β. Σακελλαρίου, Ροζέ Μιλλιέξ, Πάνος Χαλδέζος, Τζων Βεΐνογλου, Θεόδωρος Θεοδωρίδης, Μ. Φ. Δραγούμης

doi: [10.12681/deltiokms.248](https://doi.org/10.12681/deltiokms.248)

Copyright © 2015, Γ. Π. Κουρνούτος, Διονύσιος Α. Ζακυθηνός, Μ. Β. Σακελλαρίου, Ροζέ Μιλλιέξ, Πάνος Χαλδέζος, Τζων Βεΐνογλου, Θεόδωρος Θεοδωρίδης, Μ. Φ. Δραγούμης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κουρνούτος Γ. Π., Ζακυθηνός Δ. Α., Σακελλαρίου Μ. Β., Μιλλιέξ Ρ., Χαλδέζος Π., Βεΐνογλου Τ., Θεοδωρίδης Θ., & Δραγούμης Μ. Φ. (1980). Μνήμη Μέλπωσ Μερλιέ. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 2, 9–30.
<https://doi.org/10.12681/deltiokms.248>

ΜΝΗΜΗ ΜΕΛΠΩΣ ΜΕΡΛΙΕ

ΜΕΛΠΩ ΜΕΡΛΙΕ

1890 - 1979

Ἄθόρυβα ἀποτραβηγμένη τὰ τελευταῖα χρόνια στὸν χῶρο τῶν δράματων της, ἡ Μέλπω Μερλιέ ζοῦσε κλεισμένη στὸ ἐκπληκτικὰ ὑφασμένο παρελθόν της κι ἀναθυμόταν πῶς ἀπ' τὴ μουσικὴ βρέθηκε στὸ βυζαντινὸ ἄσμα καὶ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι καὶ πῶς ἀπ' αὐτὰ πέρασε στὴ λαογραφικὴ ἔρευνα γιὰ νὰ στραφεῖ τελικὰ καὶ νὰ ἀφοσιωθεῖ ὀριστικὰ καὶ ὀλοκληρωτικὰ στὴν ἀναστήλωση τοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ρημαγμένου Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κι ἀποθαύμαζε τὸ πῶς ἡ ἴδια εἶχε λιθάρaki-λιθάρaki ἀνασυντάξει κι ἀνιστορήσει τὰ Φάρασα, τὴν Καππαδοκία, τὸν Πόντο κι ὀλόκληρη τὴν ἀπέραντη Μικρασία. Στριφογύριζε στοὺς λογισμοὺς της τοὺς πρώτους στόχους, τὰ σχέδια, τοὺς προγραμματισμούς, τὶς χαρὲς καὶ τὶς ἀπογοητεύσεις της καὶ στὴν εὐδία τοῦ ἀπόκοσμου ξεδιάκρινε καθαρὰ σὰν ἔργο τοῦ ἔργου της τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ποῦ μ' αὐτὸ εἶχε τελικὰ ὀλοκληρώσει τὸν κύκλο τῶν πολὺμοχθῶν καὶ ἀκάματων ἀναζητήσεῶν της ξεκινώντας τον ἀπ' τὰ παιδικὰ της ἐρωτήματα στὴν Ξάνθη καὶ ἀπλώνοντας τον στὴ σπουδὴ, τὴ μελέτη καὶ τὴν ἔρευνα στὴν Πόλη, τὴ Γενεύη, τὴ Δρέσδη, τὴ Βιέννη, τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Συντροφιά της σὲ τούτη τὴν περιδιάβαση κρατοῦσε πάντα ὄλους ἐκείνους ποῦ τῆς συμπαραστάθηκαν θερμὰ ἢ καὶ τῆς πρόσφεραν ἀφοσιωμένα κι ἀφειδώλευτα τὴ συνεργασία τους. Τὸν δάσκαλό της Hubert Pernot, τὸν Δημήτρη Μητρόπουλο, τὴν Πηνελόπη Δέλτα, τὸν Δημήτρη Γληνό, τὸν Ἀλέξανδρο Δελμούζο, τὸν Μανώλη Τριανταφυλλίδη, τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, τὸν σεβαστὸ σὲ ὄλους Τραπεζοῦντος Χρῦσανθο καὶ πλῆθος ἄλλους γνωστούς καὶ ἄγνωστους, ποῦ ποτὲ γι' αὐτὴν δὲν εἶχαν πάγει νὰ εἶναι παρόντες, ὅπως ἦσαν ἄλλοτε στὸ μικρὸ ἀρχοντικὸ της, τὸ πολιτιστικὸ ἐκεῖνο θερμοκήπιο στὴν ὁδὸ Σίνα 31 καὶ Ἀραχῶβης.

Κι ἐκλείνει ἱκανοποιημένη τὸν ἀπολογισμὸ τοῦ πολὺμοχθου ἔργου καὶ τῆς ζωῆς της ὀλότελα πιά ἀποκομμένη ἀπ' τὴ ροικὴ μεταβολή, ποῦ, τὸ ἴδιο δυσήνια, συνεχιζόταν πάντα ἀδιάφορα γύρω της. Κι αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἀδόκητη ἔξοδος τοῦ πολυφιλήτου σύντροφου, ποῦ μαζί εἶχαν σταυροβελονιά ἀποτυπώσει τόσο ἔντονη τὴν ὀμόζυγη παρουσία τους στὴ ζωὴ, μόνο σὲ μικρὰ διαλείμματα προκαλοῦσε κάποια φευγαλέα πικρὴ ἐπαφή της μὲ τὴ συνέχεια.

Ἄλλὰ, κι ἀπ' ἄλλους, τοὺς ἐναπομένοντες, κανένας δὲ θέλησε νὰ συνειδητοποιήσει ὡς ὀριστικὴ τὴν ἀποχώρησή της. Μοναδικὰ ἔντονη ἢ παρουσία

της τῶν περασμένων καιρῶν ἔστεκε πάντα γεμάτη ζωῆ, πειστική καὶ ἐνεργῆ στὴν περιοχὴ τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς.

Ἡ Μέλπω Μερλιέ, ἀπὸ πολλὰ χρόνια πρὶν, ἤξερε καλὰ καὶ πίστευε βαθιὰ πῶς μὲ τὸν Ὀκτάβιου τῆς εἶχαν ἀνοίξει ἕναν δρόμο στὴ νεοελληνικὴ πνευματικὴ ζωῆ, πού ὀδηγοῦσε γόνιμα στὶς ρίζες τῆς ἀληθινῆς παιδείας. Κι ἀκόμη, ἤξερε ἡ Μέλπω Μερλιέ, πῶς τὸ ἔργο τῆς αὐτὴ εἶχε καθολικότερη ἀξία, γιὰτὶ, καθὼς ἤδη στὰ 1948 ἔγραφε, «Ἡ Μικρασία στὴν ἱστορία τοῦ κόσμου, κι ὄχι μόνου τῆς ἑλληνικῆς πατρίδας, κατέχει μιὰ θέση προνομιοῦχα. Καθετὶ ἀπὸ τὴ γεωγραφία, ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς, ἀπὸ τὸ σύγχρονο λαϊκὸ πολιτισμὸ τῆς στὴν πιὸ πλατιά του ἔννοια, ἐνδιαφέρει βέβαια καὶ συγκινεῖ πρῶτα τὸν ἑλληνισμὸ, ἀλλὰ καὶ τὴν παγκόσμια διανόηση¹». Ἡ καθολικότητά του αὐτὴ βασιζόταν βέβαια στὴν ἐπιστημονικὴ του στόχευση καὶ σημασία. Γι' αὐτὸ καὶ λίγο ἀργότερα ἡ Μέλπω Μερλιέ, παρουσιάζοντας στὸ 22ο Συνέδριου τῶν Ἀνατολιστῶν, πού εἶχε συνέλθει στὰ 1951 στὴν Πόλη, τὴ δραστηριότητα τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, πρόσθετε: Τὸ Κ.Μ.Σ. «*établira un contact étroit et suivi avec la science turque*»² καὶ ἐξέφραζε μάλιστα τὴν ἐλπίδα, πῶς τὰ θέματα τοῦ Κέντρου θὰ ἐνδιέφεραν «*autant que nous*» καὶ τοὺς Τούρκους ἐπιστήμονες. Ὡστόσο ἀπ' τὰ χρόνια ἤδη τῆς Κατοχῆς ἡ Μέλπω Μερλιέ ἀνησυχοῦσε ἔντονα, γιὰτὶ ἔνιωθε, πῶς τὸ ἔργο τῆς αὐτὴ, ὅσο κι ἂν εἶχε φροντίσει νὰ ὀργανώσει συλλογικὰ τὴ λειτουργία του, δὲν στηριζόταν παρὰ στὶς δικές τῆς κυρίως δυνάμεις. Γι' αὐτὸ καὶ ἐναγῶνια ἔγραφε τότε «Μιὰ σκέψη μὲ παιδεύει συχνά. Ἄν λείπει τὸ πολὺ ταπεινὸ μου πρόσωπο, ὅσο ταπεινὸ καὶ ἂν εἶναι, κανένας συνεργάτης μου δὲ θὰ μπορεῖ νὰ μεταχειριστεῖ ὄλα μας τὰ ὑλικά καὶ τὴ δουλειὰ τοῦ καθενός μας γιὰ νὰ χτίση τὸ οἰκοδόμημα. Πρέπει λοιπὸν νὰ τὸ χτίσω. Τὰ χρόνια περνοῦν· σκέψη τυραννικὴ, πού πολλοὶ ἀπὸ μᾶς διπλὰ τώρα τὴ νιώθουν»³. Καί, φυσικά, οἱ ἀνησυχίες τῆς δὲν ἦσαν ἀβάσιμες μιὰ καὶ τὸ «χτίσιμο τοῦ οἰκοδομήματος» δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι ἔργο μιᾶς μονάχα ζωῆς. Ἡ συνέχιση, ἦταν καθοριστικὴ προϋπόθεση.

Τὰ χρόνια πού ἀκολούθησαν διασκέδασαν τελικὰ τοὺς φόβους αὐτοῦς. Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μὲ τὴ δραστηριότητα καὶ τὴν ἀφοσίωση τῶν ἰδρυτῶν του, τῆς Μέλπως καὶ τοῦ Ὀκτάβιου Μερλιέ, μπόρεσε νὰ προχωρήσει καὶ νὰ ὀργανωθεί, ὅσο γινόταν, συστηματικά. Γιατὶ εἶχε στεριώσει στὴ συνείδηση τοῦ ἔθνους, καὶ τὸ Κράτος μὲ τὸ ΒΔ. 20/1/1961 (Ἀριθ. Φυλ. Ἐφημ. Κυβ. 14/30 Ἰανουαρίου 1962) εἶχε, κατὰ κάποιον τρόπο, διασφαλίσαι τὴ συνέχιση τῆς πορείας του. Καὶ ἔτσι, τουλάχιστον οἱ κακίες πού εἶχαν ταλαιπωρήσει τοὺς Μερλιέ ἐκεῖνα τὰ χρόνια, κατέστησαν τελειωτικὰ ἀνί-

1. Μέλπω Μερλιέ, *Τὸ Ἀρχεῖο τῆς Μικρασιατικῆς Λογογραφίας*, ἔκδ. Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν, 1948, σ. 25.

2. Melpo Merlier, *Présentation du Centre d'Etude d'Asie Mineure*, Athènes 1951, σ. 13.

3. Μέλπω Μερλιέ, *Τὸ Ἀρχεῖο τῆς Μικρασιατικῆς Λογογραφίας*, ὁ.π., σ. 11.

σχυρες. Ἐξάλλου, καὶ οἱ συνεργάτες καὶ οἱ φίλοι τοῦ Κέντρου μποροῦσαν πιά μὲ τὴν ἀγάπη τους νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργο.

Στὶς 3 Νοέμβρη 1979 ἡ Μέλπω Μερλιέ, καθὼς βρισκόταν στὴν ὄνειρική χώρα τῶν ὄραμάτων της, πέρασε ἀνώδυνα στὸ ἀντίπερα, συνεχίζοντας ἱστορικά πιά τὴν παρουσία της στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου της, ποὺ τόσο τὸν ἀγάπησε καὶ τόσο μόχθησε γι' αὐτὸν καὶ τὸν λαό του.

Ἡ Μέλπω καὶ ὁ Ὀκτάβιος Μερλιέ ἔχουν πιά ὀριστικά περάσει στὸ παρελθόν. Τὸ σπίτι τῆς ὁδοῦ Σίνα 31 καὶ Ἄραχόβης, ὅπου ἡ ἀρχοντιά καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν πολιτισμὸ του θέρμαινε γιὰ χρόνια τὴν πνευματικὴ μας ζωὴ, γκρεμίστηκε καὶ στὴ θέση του ἀνεγέρθηκε τεράστιο σύγχρονο κτίσμα. Στὸ πλευρὸ τοῦ κτίσματος αὐτοῦ ἡ σημερινὴ ζωὴ ἐντείχισε εὐγνώμονα μιὰ πλάκα, ποὺ μετονομάζει σὲ τοῦτο τὸ τμήμα της τὴν ὁδὸ Ἄραχόβης σὲ ὁδὸ Ὀκτάβιου Μερλιέ. Μήνυμα αἰσιόδοξο καὶ γιὰ τὸ ἔργο τῶν Μερλιέ.

Γ.Π. ΚΟΥΡΝΟΥΤΟΣ

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν συνοδεύει εἰς τὴν τελευταίαν τῆς κατοικίαν τὴν Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ.

Ἡ Μέλπω Λογοθέτη ἐγεννήθη εἰς τὴν Ξάνθην τῷ 1890. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη εἰς τὴν Ζάππειον Σχολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὴν Δρέσδην, εἰς τὴν Βιέννην, εἰς τὴν Γενεύην, εἰς τὸ Παρίσι, σπουδάζει Μουσικὴν, φοιτᾷ εἰς τὴν Σορβόννην καὶ ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ 1925 διδάσκει παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Hubert Pernot τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν. Τῷ 1923 συνδέει τὴν ζωὴν τῆς μετὸν Octave Merlier, τὸν ὁποῖον θὰ ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν οὗτος, τῷ 1925, διαδεχόμενος τὸν Louis Roussel, θὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου».

Αἱ Μουσικαὶ καὶ Μουσικολογικαὶ σπουδαὶ μετὸν καθηγητὴν Pirgo, ἡ θητεία εἰς τὴν Σορβόννην μετὸν Pernot φέρουν πολὺ ἔνδοξον τὴν Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς Λαϊκῆς Μουσικῆς. Διὰ πρώτην φοράν εἰς τόσον εὐρεῖαν κλίμακα ἀξιοποιεῖται ὁ προφορικὸς λόγος. Ἐνώπιόν τῆς, τῆς παλαιᾶς τροφίμου τοῦ Ζαπείου διδασκαστοῦ, ἐκτυλίσσει τὸ μέγα ἀνθρώπινον δράμα τῆς Ἐξόδου τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, αὐτὴ ἡ «σατανικὴ ἐπιπόνησις», αὐτὰ αἱ «βάρβαροι μέθοδοι», διὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς φράσεις τοῦ Arnold Toynbee, διὰ τῶν ὁποίων ἐσφραγίσθη ἡ πτώσις τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ διὰ τὴν Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ δὲν ὑπάρχον ἦται, δὲν ὑπάρχουν συνθηκολογήσεις. Ὁ ἀπέραντος πόνος τῶν ἀνθρώπων γρήγορα θὰ μετουσιωθῇ εἰς ἐνέργειαν καὶ εἰς δημιουργίαν. Ἡ Μέλπω θὰ καταχωρίσῃ εἰς τὴν χρυσὴν Βίβλον τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τὰς πράξεις καὶ τὰ πάθη καὶ θὰ ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Κλειοῦς, ὅσα ἀδιανόητα καὶ ἄρρητα ἐπιτελοῦνται ἐκτὸς τῆς Ἱστορίας.

Ὁ τεράστιος μόχθος μιᾶς μεγάλης ζωῆς ἐστράφη περὶ δύο πόλους: τὸ «Μουσικὸν Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον» καὶ τὸ «Ἀρχεῖον Μικρασιατικῆς Λαογραφίας». Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη 1929/1931 τὸ κέντρον τοῦ βάρους κλίνει πρὸς τὴν Μουσικὴν, Ἐκκλησιαστικὴν καὶ λαϊκὴν: 222 δίσκοι, 662 τραγούδια καὶ μελωδίαι εἶναι ἡ πρώτη παραγωγή. Τῷ 1932 τὸ Λαογραφικὸν μέρος διευρύνεται, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ εὖρος τοῦ «Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν». Ἐκτὸς τῶν προσωπικῶν βιβλίων τῆς Μέλπως Merlier, ἐκτὸς τῶν δημοσιεύσεων τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων συνεργατῶν, τὸ Κέντρον ἀναπτύσσεται εἰς μιάν ἰδιότυπον ἐρευνητικὴν μονάδα, ἡ ὁποία ἀνοίγεται πρὸς τὴν Γεωγραφίαν, τὴν Τοπογραφίαν, τὴν Γλωσσολογίαν καὶ τὴν Διαλεκτολογία, πρὸς τὴν

πρόσφατον Ἱστορίαν, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν Λατρείαν, τὰ προφορικὰ μνημεῖα τοῦ Λόγου, πρὸς τὸν Κοινοτικὸν βίον τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς τὴν Ἀρχεακτὴν ἔρευναν.

Πῶς νὰ ἱστορήσῃ κανεὶς τὰ μεγάλα κατορθώματα, πῶς νὰ ἀποτιμήσῃ τὴν ἀξίαν των; θὰ εἶπω μόνον τοῦτο, ὅτι μόνη ἡ Ἀγάπη καὶ μόνον τὸ Πάθος θὰ ἤμποροῦσαν νὰ ἐρμηνεύσουν ὅσα μυθώδη καὶ ἀπρόσιτα, ὅσα ἀδόκητα ἐπετέλεσε μία μεγάλη Ἑλληνὶς μετὰ τὴν συμπαράστασιν μιᾶς μικρᾶς ὁμάδος ἐμπνευσμένων ἀνθρώπων. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπιζῆ διὰ μέσου τῶν θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους ἐπὶ μίαν πεντηκονταετίαν συνεκέντρωσε με ἀκατάβλητον θέλησιν καὶ ἀγάπην.

Ἀγαπητὴ Φίλη,

Ὁφείλω τὸ θλιβερὸν προνόμιον νὰ σοῦ ἀπειθῶν τὸν ὕστατον χαιρετισμὸν ἐξ ὀνόματος τοῦ Συμβουλίου τοῦ «Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν» εἰς τὴν μακρὰν θητείαν μου ὡς μέλους αὐτοῦ, πρωτίστως ὁμῶς εἰς τὴν ἀκόμη μακροτέραν, ἀνέφελον καὶ ἀδιατάρακτον φιλίαν, ἡ ὁποία ὑπερέβη τὸ ἡμισυ τοῦ αἰῶνος. Εἰς τὸν ταπεινὸν ἐκεῖνον χῶρον τῆς Σορβόνης, ὅπου ὁ κοινὸς διδάσκαλος Hubert Pernot εἶχεν ἐγκαταστήσει τὸ «Νεοελληνικὸν Ἰνστιτούτον», ἤρχισα καὶ ἐγὼ τὴν ἐπιστημονικὴν μου σταδιοδρομίαν. Εἰς τὸ περιβάλλον ἐκεῖνο ἠτύχησες νὰ συναντήσῃς τὸν σύντροφον τῆς ζωῆς σου. Ὁ λαμπρὸς Ὀκτάβιος Merlier, ἑλληνιστὴς καὶ Ἕλληνας ἀπαράμιλλος, ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνας Ἑλληνας, ὑπῆρξεν ὁ σύντροφος, ἀλλὰ καὶ ὁ συναγωνιστὴς, ὁ προστάτης, ὁ χορηγός, ὁ ἐμψυχωτής, ὁ προβλέπων τὰ πάντα, ὁ παραμυθῶν εἰς τὰς πικρὰς ἡμέρας τῆς πολυκυμάντου ἐποχῆς μας. Πλήρης δόδυνος καὶ πόνου ἐθρήνησε τὴν πρό τοῦ θανάτου ἀπώλειάν σου.

Τώρα ὅλα ἐσίγησαν. Μόνη ἡ φιλία ἀπέμεινε. Ἀπέμεινε διὰ νὰ ἀναπολήσῃ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Ἀναπολεῖ τὸ «Νεοελληνικὸν Ἰνστιτούτον», στοχάζεται τὸ εὐγενικὸ μικρὸ σπιτάκι τῆς ὁδοῦ Σίνα. Ἡ παρουσία σου, ἡ παρουσία τοῦ Octave τὸ εἶχαν μεταβάλλει εἰς ναὸν ἀγάπης καὶ φιλίας, εἰς φλογερὸν ἐργαστήριον Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐξελληνισμοῦ. Ἕλληνες καὶ ξένοι ὑπέκυπτον εἰς τὴν γοητείαν καὶ τὴν θέρμην τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων. Ὅ,τι τὰ χέρια σου ἄγγιζαν ἐγίνετο φῶς, ἐγίνετο θρῦλος, ἐγίνετο δύναμις καὶ τραγοῦδι, ἐγίνετο Ἑλλάς, ἡ μεγάλη Ἑλλάς τῶν θαλασσῶν, τῶν ἠπειρῶν, τῆς Ἰονίας, τῆς Βιθυνίας, τῆς Καρίας, τῆς Πισιδίας, τῆς Λυκαονίας, τῆς Κιλικίας, τῆς Καππαδοκίας, τοῦ Πόντου...

Πορεύου ἐν εἰρήνῃ ἀγαπητὴ Μέλπω Λογοθέτη-Merlier. Μία ὁμὰς παλαιῶν καὶ νέων φίλων, θαυμαστῶν, μαθητῶν, συνεργατῶν ἀγρυπνεῖ καὶ συνεχίζει τὸν μόχθον σου. Τὸ ἔργον, τὸ ὅποῖον ἀνήγειρες, ἐφ' ὅσον οἱ Ἕλληνες θὰ εἶναι Ἕλληνες, μνήμονες τῆς ἱστορίας των, θὰ παραμείνῃ ἀνεπανάληπτον καὶ ἀθάνατον.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΜΕΛΠΩ ΜΕΡΑΙΕ

Οί παλαιοί συνεργάτες της στά δύο έρευνητικά κέντρα πού ίδρυσε και διηύθυνε ή Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ, τó Μουσικό Λαογραφικό Άρχείο και τó Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, άποτίουμε τήν ύστατη τιμή στό σκήνωμά της, μνήμονες και μάρτυρες τής σπάνιας προσωπικότητάς της και τού μοναδικού έργου της.

Συνεργασθήκαμε μαζί της, τήν άνακαλύψαμε ώς άνθρωπο και γίναμε φίλοι της, όταν βρισκόταν στην άκμή τής πολύπλευρης δράσης της. Γνωρίσαμε και τιμήσαμε τó ήρεμο πάθος πού τήν ένέπνεε και πού τó μεταλαμπάδευε, τήν άδιάπτωτη άποφασιστικότητα της, τούς συνεχείς άγώνες της, για νά έξασφαλίσει τά ύλικά μέσα για τή ζωή τών κέντρων της και για τήν επιβίωσή τους έπειτα άπό τήν ίδιαν. Χωρίς ατήν δε θά ύπήρχαν σήμερα τó Μουσικό Λαογραφικό Άρχείο και τó Άρχείο Μικρασιατικών Σπουδών με τούς θησαυρούς τους και δε θά ήταν πιά δυνατόν νά γίνουν. Ή άγωνία της και ή άγωνία μας ήταν νά προλάβουμε ζωντανούς όσο τó δυνατόν περισσότερους καλούς πληροφορητές και γνήσιους συνεχιστές τών παραδόσεων. Πρώτος συμπαραστάτης της στό έπίμοχθο έργο της ήταν ό άντρας της, ό άλησμόνητος Όκτάβιος Μερλιέ, ό μεγάλος φιλέλληνας. Αυτός έδωσε στέγη στά δύο έπιστημονικά κέντρα και πέτυχε άπό τή γαλλική κυβέρνηση τήν άδεια νά διαθέτει άπό τόν προϋπολογισμό τού Γαλλικού Ίνστιτούτου Άθηνών κονδύλια για τήν κάλυψη ένός μεγάλου μέρους άπό τις άνάγκες τών κέντρων.

Τó κύριο χαρακτηριστικό και τών δύο ήταν ή έτοιμότητα για προσφορά. Πρόσφεραν τόν έαυτό τους σέ μεγάλα έργα. Σύγχρονα βοηθούσαν με αυταπάρηση άνθρώπους πού έπασχαν ή κινδύνευαν.

Βαθύτερο κίνητρο τής Μέλπωσ Μερλιέ ήταν ή *φιλανθρωπία* (με τήν άρχαία σημασία τού όρου): άγαπούσε και τιμούσε τόν Άνθρωπο και κάθε άνθρώπινο όν.

Δυνάμεις άντλούσε άπό τις άρχές της και τά ιδανικά της. Είχε τις άρχές και τά ιδανικά πού ένέπνεαν τούς έκλεκτότερους Έλληνες τής γενεάς στην όποίαν όφείλουμε τήν άνόρθωση τού έθνους μετά τó 1897, τόν μακεδονικό άγώνα, τó Γουδί, τούς άπελευθερωτικούς πολέμους. Είχε όρμήσει κοντά σέ μερικούς άπό τούς χαρακτηριστικούς έκπρόσωπους ατήσ τής ομάδας και μετέφερε ώς έμάς, μαζί με τις νεανικές άναμνήσεις της, τόν βαθύ πατριωτισμό τους και τόν ήθικό κώδικά τους.

Ή Μέλπω Μερλιέ έδειχνε σ' όσους τήν πλησίαζαν για πρώτη φορά ένδιαφέρον και έμπιστοσύνη και ήταν έτοιμη νά γίνει μία άφοσιωμένη φίλη.

Έτσι διεύρυνε συνεχώς τὸν κύκλο τῶν φίλων ποὺ περιέβαλλαν τὴν ἴδια καὶ τὸν Ὁκτάβιο.

Μία λειτουργία φιλίας ἦταν καὶ ἡ συνεργασία μαζί της.

Ἀφοσιωμένη σὲ μεγάλους σκοποὺς καὶ στὴν ὑπηρεσία τῶν ἀνθρώπων ποὺ εἶχαν μεγάλη ἀνάγκη, ἦταν πάντα μεγαλόφρων. Τὰ θέματα ποὺ ἀγαποῦσε νὰ συζητεῖ στίς κοινωνικὲς συναναστροφές της ἦταν πάντα ἀπὸ τὰ πιὸ σπουδαῖα ποὺ συνέβαιναν στὸν κόσμο. Κοντὰ της, ὅπως καὶ κοντὰ στὸν Ὁκτάβιο, αἰσθανόσουν νὰ ἀνεβαίνεις.

Εἶμαι εὐγνώμων καὶ στοὺς δύο γιὰ τὰ πολλὰ ὠραῖα καὶ ὑψηλὰ βιώματα ποὺ εἶχα κοντὰ τους. Νομίζω ὅτι τὰ ἴδια αἰσθήματα ἔχουν ὅλοι οἱ συνεργάτες τους καὶ πολλοὶ ἄλλοι, φίλοι τους.

Ἡ μνήμη τους θὰ ζήσει ὅσο καὶ τὰ ἔργα ποὺ δημιούργησαν πολλαπλασιάζοντας τὸ τάλαντο ποὺ τοὺς ἔδωσε ὁ Κύριος.

M.B. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΜΕΛΠΩΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗ-ΜΕΡΛΙΕ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

Ἐκ τῆν παλιὰ ομάδα τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου μοῦ ἀνατέθηκε ἡ ὀδύνη ἀποστολῆ νὰ ἀποχαιρετήσω, μὲ λίγα καὶ φεῖ! ἀδύναμα λόγια, Ἀ ὕ τ ἡ ποῦ δὲν στάθηκε μόνο ἡ τέλεια σύντροφος, συνεργάτρια καὶ συναγωνίστρια τοῦ ἀλυσμόνητου Ὀκτάβ Μερλιέ, ἀλλὰ καὶ ἡ γλυκομίλιτη, στοργικὴ, πρόθυμη γιὰ κάθε συμπαράσταση φίλη τοῦ καθενὸς ἀπὸ μᾶς, ἀδιάκριτα καὶ ἄσχετα ἂν ἀνῆκε στὸ βοηθητικὸ διοικητικὸ, διδακτικὸ προσωπικὸ τοῦ Ἰνστιτούτου, στὸ Βιβλιογραφικὸ Δελτίο, στὸ τυπογραφεῖο ἢ στὸ πιὸ ἄμεσα δίκὸ τῆς Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Γιατὶ ἡ ἀγάπη τῆς κάλυπτε ὀλόκληρη τὴ δίψυχη καὶ ὁμόφωνη κυφέλη ποῦ τότε καὶ χρόνια ὀλόκληρα ἦταν τὸ «ἴδρυμα τοῦ ὄρου Σίνα» καθὼς ἄστεινόμενη ἔλεγε ἡ ἴδια.

Αὐτὴ ἡ εὐγένεια καὶ ἀνθρωπιὰ τῆς Μελπομένης Λογοθέτη Μερλιέ δὲν ἦταν παρὰ τὸ ἄλλο ὄνομα τῆς ἀρχοντιᾶς τῆς, μιᾶς ἀρχοντιᾶς ὅμως ποῦ δὲν περιοριζόταν στοὺς καθημερινοὺς προσηνεῖς τρόπους καὶ στὸ χαμογελαστὸ καλοδέξιμό τῆς, ἀλλὰ πῆγαζε ἀπὸ μιὰ βαθειὰ ψυχικὴ ἀνωτερότητα καὶ συνεχῆ ἀνάταση. Ἡ Μέλπω Μερλιέ ἦταν μιὰ ψυχὴ ποῦ φλεγότανε ὀλόκληρη γιὰ ὁ,τι λέγεται πνεῦμα, ὁμορφιά, ἠθικὸ κάλλος, ἀτομικὴ προκοπὴ καὶ συλλογικὴ λύτρωση καὶ πρόοδο. Ἡ πιὸ ζωντανὴ εἰκόνα ποῦ κρατᾷ καὶ θὰ κρατᾷ ἡ μνήμη μας ἀπὸ τὴν Μέλπω εἶναι ἐκεῖνη τῶν νυχτερινῶν ὥρων, στὸ πάντα καὶ στοὺς πάντες ἀνοιχτὸ σαλόνι τῆς μικρῆς κατοικίας τοῦ ζευγους Μερλιέ, Σίνα 31 ὅταν καθισμένη στὸ κέντρο τῶν ἐκλεκτῶν τους Φίλων, ἡ οἰκοδέσποινα ἐμψύχωνε μιὰ ὁμαδικὴ συζήτηση γύρω ἀπὸ κάποιο σοβαρὸ καὶ ζωτικὸ θέμα, μ' ἓνα ἀμείωτο, ἀνεξάντλητο πάθος ποῦ ἦταν ἀποκαλυπτικὸ τῆς πνευματικῆς, κοινωνικῆς, μεταφυσικῆς καὶ θρησκευτικῆς τῆς ἀνησυχίας καὶ δίψας. Τὸ πάθος αὐτὸ ὥστόσο, τὴν ὥρα τῆς ἔρευνας καὶ τῆς συγγραφῆς, τὸ ζευγάρωνε μὲ θαυμαστὸ τρόπο μὲ τὸ μυαλό, μὲ τὴν αὐστηρὴ ἐπιστημονικὴ πειθαρχία, τὴν ἀκριβή, ἐξονυχιστικὴ μεθοδικότητα, καθὼς τὸ διαπιστώνανε οἱ συνεργάτες τῆς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Γιατὶ γενικὰ σ' ὄλες τίς δραστηριότητές τῆς ἡ Μέλπω κυνηγοῦσε τὸ τέλειο καὶ τὸ ἀπόλυτο. Μιὰ ἀπολυτότητα ποῦ τὴν ἔκανε ἀπαιτητικὴ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ζητοῦσε τὴν ἴδια ποιότητα τὴν ἴδια ἀνένδοτη συνέπεια, ποῦ ζητοῦσε καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς. Κι αὐτὴ τῆς ἡ στάση βοηθοῦσε ὄλους ὅσους ἦταν γύρω τῆς νὰ προχωρήσουν τὸν προβληματισμὸ τους καὶ νὰ τελειοποιηθοῦν.

Αὐτὸ τὸ προχώραμα ὅμως δὲν τῶθελε μόνο γιὰ τοὺς γύρω τῆς, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς ἀπόκληρους. Καὶ γι'

αυτό ή κοινωνική άνησυχία τής ουμανίστριας, πού ήταν ή Μέλπω, δέν έπαψε νά προβληματίζεται γύρω άπ' τίς πανανθρώπινες λυτρωτικές κοσμοθεωρίες. Μερικοί άπό μās θυμούνται λ.χ. τό διαδοτικό ένθουσιασμό τής σάν μιλούσε γιά τούς Prêtres-Ouvriers τής Γαλλίας σάν σκαπανείς ένός διπλού και ένιαίου κοινωνικο-πνευματικού ιδανικού. Πιο γενικά τόν γαλλικό πολιτισμό τόν λάτρευε, καθώς, μ' ένα παράλληλο συγκερασμό, ό Octave λάτρευε τόν έλληνικό πολιτισμό. Καί δέν ξεχνώ ποτέ ότι στίς μεγάλες ιστορικές στιγμές, τό γαλλικό έθνος είχε τή συμπαράσταση τής πέννας τής: στόν πόλεμό μας τού 39-40 μέσα άπό τό προσωπικό ψηλού επιπέδου γαλλόφωνο δελτίο πού έβγαζε στην 'Αθήνα και μετά τήν Κατοχή στη Γαλλία (στό Aurillac τό '44) με τή συμμετοχή τής στόν γαλλικό άντιστασιακό τύπο.

Και όμως ή οικουμενική και γαλλοευρωπαϊκή μόρφωση και ψυχosύνθεσή τής δέν έμπόδισαν τήν Μέλπω νά παραμένει μιá γνήσια Έλληνίδα με φλογερή άφοσίωση στη διάσωση τού παραδοσιακού πλούτου τού γηγενή και προσφυγικού έλληνισμού και με τή βοήθεια τού 'Οκτάβ νά χτίσει πάνω σ' αυτό ένα «κτημα ές άει» κατά τήν προσφιλή τους έκφραση τού Θεουκιδίδη.

'Ανθρωπιά, επιδίωξη κάθε άνύψωσης και προόδου, πιστότητα στίς ρίζες: νά ή πολύτιμη παρακαταθήκη πού μās άφίνει μιá τέτοια πλούσια, γενναιόδωρη και άκτινοβόλα ύπαρξη. 'Ο Pascal λέει κάπου ότι ή πραγματική ευσέβεια πρós τούς νεκρούς εκδηλώνεται στο νά κάνουμε τή ζωή μας όπως εκείνοι θάθελαν νά τήν κάνουμε. Αύτή τήν έμπρακτη ευσέβεια άς τήν εφαρμόσουν στην προκειμένη περίπτωση και άς τή μεταβιβάσουν στους μεταγενεστέρους οι πιστοί φίλοι και θαυμαστές τής Μελλομένης Λογοθέτη-Μερλιέ.

Μόνο έτσι δέν θά χαθεί και θά μείνει. Αίωνία τής ή μνήμη.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΜΕΛΠΩ ΜΕΡΛΙΕ

Και ή Έστια Νέας Σμύρνης θρηνεϊ σήμερα ειλικρινά για τὸ θάνατο τῆς Μέλπως Μερλιέ. Καί είναι εὐλογία ή συμμετοχή μας στο πένθος τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Γιατί ή Μέλπω ὑπῆρξε μιὰ ξεχωριστή Έλληνίδα ποῦ με πάθος, σάν πραγματική ήρεια τοῦ Μικρασιατικοῦ ιδεώδους, ὑπῆρξε τῆ μεγάλη ὑπόθεση τῆς μνήμης τῶν πέρα ἀπό τὸ Αἰγαίο ἀξέχαστων Έλληνικῶν Πατρίδων καί ειδικά τῆ λαογραφία τῶν κοινοτήτων τῆς Καπαδοκίας, συστηματοποίησασα, πάνω σ' ἐπιστημονικὲς βάσεις, τῆ πολὺπλευρη ἔρευνα, με μιὰ πλειάδα ἀξίων συνεργατῶν.

Στὸ πνευματικό μας δὲ Ἴδρυμα καί ιδιαίτερα στοῦ Πρόεδρό του ἐκδήλωνε πάντα ιδιαίτερη στοργή καί ενδιαφέρον, γιατί καί οἱ δύο Ὅργανισμοὶ διακονοῦσαν στὸν ἴδιο Ναό.

Γι' αὐτὸ καί τὸ Διοικητικό Συμβούλιό μας, σ' ἔκτακτη συνεδρίασή του, ἀποφάσισε:

1. Νά παρακολουθήσει τὴν ἐκφορά τῆς σοροῦ τῆς.
2. Νά ἀργήσουν σήμερα τὰ Γραφεῖα του.
3. Νά παραμείνει μεσίστια ή σημαία του.
4. Νά κατατεθοῦν, ἀντι στεφάνου, δρχ. 10.000 για τὸ ὑπὸ ἀνέγερση Γηροκομεῖο του, ὅπου εἴχαμε προβλέψει ιδιαίτερο διαμέρισμα για τὴν ἀξέχαστη Μέλπω, ὅπως δύναται νὰ τὸ βεβαιώσει καί ή παροῦσα ἄμεση καί στενή συνεργάτισά τῆς κ. Ἀγιουτάντη.
5. Νά βραβεῦνται δύο κορίτσια κάθε χρόνο, ποῦ θὰ διακρίνονται για τὴν ἐπιμέλεια καί για τὸ ἦθος τους.
6. Νά βραβεῦεται ἕνα βιβλίο κάθε χρόνο, Μικρασιατικοῦ Περιεχομένου.
7. Νά τοποθετηθεῖ ή προσωπογραφία τῆς στῆ πινακοθήκη.
8. Νά μνημονεύεται τὸ ὄνομά τῆς στὰ ἐτήσια Μνημόσυνα τῶν Μεγάλων Ἐυεργετῶν, Ἐπιτίμων Προέδρων, Μελῶν καί ὄλων τῶν συντελεστῶν τῆς προόδου τῆς Έστίας.

Έτσι, μεγάλη καί ἀξέχαστη Έλληνίδα καί φίλη μας, Μέλπω, ή μνήμη σου θὰ παραμείνει πράγματι Αἰώνια.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ

Ἀπό μέρους τῆς Ἐνώσεως ὁ Σύμβουλος
Τζων Βεϊνόγλου κατάθεσε στεφάνι
καί εἶπε αὐτά τὰ λόγια στή Σορό τῆς

Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ!

Ἐκ μέρους τῆς Ἐνώσεως Σμυρναίων, καταθέτω μὲ συγκίνηση καὶ σεβασμό, στή σορό σου, στεφάνι.

Στεφάνι δάφνης! Στεφάνι τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης. Στεφάνι Γέρας!

Γιατί Ἐσύ, εὐγενικό τέκνο τῆς σκλαβωμένης Θράκης καὶ τῆς Πόλης, ἔδωσες κοντά 50 χρόνια ἀπ' τὴ ζωὴ σου, γιὰ τὴ Μικρασιατικὴ Ἰδέα, γιὰ τὴ μελέτη τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

Μὲ ἀγάπη, μὲ σοβαρότητα, μὲ σύστημα, μὲ ἐπιστημοσύνη, μὲ πληρότητα!

Ἡ θύελλα τοῦ πάθους σου ἐκείνου, συνεπῆρε, καὶ τὸν ἐξαιρετὴς πνευματικῆς ἀξίας σύζυγό σου, ἀείμνηστο Ὀκτάβιο, καὶ ὄλους τοὺς συνεργάτες σου.

Ἡ φλόγα σου δὲν σβύνει μὲ τὴ σημερινή σου μετὰσταση.

Γιατί τὸ φωτεινὸ σου ἔργο, ποὺ ἄφησες, εἶναι αἰώνιας ἀξίας. Αὐτὸ τὸ ἔργο ἐκτιμώντας βαθειά, ἡ Ἐνωσις Σμυρναίων, ἐξέδωκε, μόλις μαθεύτηκε τὸ θλιβερὸ ἄγγελμα, τὸ ἀκόλουθο Ψήφισμα:

Ἀποφασίζει:

- Νὰ κατατεθεῖ στεφάνι ἀπὸ δάφνη στή σορό Σου.
- Νὰ παρακολουθήσει τὴν κηδεῖα Σου, τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο.
- Νὰ ἐκφωνηθεῖ ἀπὸ μέλος τοῦ Δ. Συμβουλίου ἀποχαιρετιστήρια προσλαλιά.
- Νὰ ἀναρτηθεῖ ἡ εἰκόνα Σου στὰ γραφεῖα τῆς Ἐνώσεως.
- Νὰ ἀφιερωθεῖ στὴ μνήμη Σου, ἡ πρώτη ἐκδοση τῆς Ἐνώσεως βιβλίου, δοκιμίου, ἢ ἄλλου πονήματος μικρασιατικοῦ περιεχομένου.
- Νὰ δημοσιευθεῖ τὸ παρὸν στὴ Μικρασιατικὴ Ἡχώ.

Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ,

Μὲ τὴν εὐχή, τὸ ἔργο Σου νὰ βρεῖ συνεχιστές, ὄχι μονάχα στὸ Κέντρο Σπουδῶν, ποὺ Ἐσύ ἱδρύσες, ἀλλὰ καὶ σ' ὄλο τὸν χῶρο τῶν πνευματικῶν μικρασιατικῶν Σωματείων.

Σοῦ ἀπευθύνομε τὸν ὑστατο χαιρετισμό. Ἡ ψυχὴ σου ἄς ἀναπαυθεῖ «ἐν εἰρήνῃ». Σ' αὐτὸν τὸν Κόσμο ἔπραξες καλά!

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ

Προσφιλεστάτη μας Μέλω Μερλιέ

Τὸ Ἐθνικὸ σου ἔργο σὲ κατέγραψε μὲ λαμπερά γράμματα στὴν Πανελληνί-
νια Ἱστορία.

Αὐτὸ ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ συλλάβουν καὶ νὰ ὑλοποιήσουν τὰ Ἐθνικά μας
Ἰδρύματα, ὄχι τόσον ἀπὸ ἀδυναμία, ἀλλὰ, διότι καὶ αὐτὰ ἐστράφησαν σὲ
ἄλλες πλευρὲς τῆς Ἐθνικῆς μας Περισυλλογῆς, αὐτὸ τὸ τόλμησες ἐσὺ μὲ τὸν
ἀείμνηστο καὶ ἀπαράμιλλο Φιλέλληνα σύζυγό σου Ὁκτάβ Μερλιέ.

Ἡ διάσωση τοῦ λαϊκοῦ Ἑλληνικοῦ βιώματος τῆς Ἀντίπερα τοῦ Αἰγαίου
Ἑλλάδος, γιγάντιο κατ' ἐξοχὴν ἄθλημα, εἶναι καρπὸς τῶν ἀκαταβλήτων
πενηντάχρονων μόχθων σου.

Θησαυρισμένο στὸ Κέντρον Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀπ' τὶς πονεμένες
καρδιὲς ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὅλων τῶν Μικρασιατικῶν διαμερισμάτων,
γράφτηκε στὶς ψυχὲς ὅλων μας ἀνεξάλειπτα, ποὺ τώρα περίλυπες, γύρω στὴν
κουρασμένη σορὸ σου, προσφέρομε, στὸν ὕστατο χωρισμό σου τῆς εὐγνω-
μοσύνης μας τὰ δάκρυα.

Τὸν ἄθλο σου, ἀνεπανάληπτο, τὸν ξεκίνησες ἀπ' τὴν μακρυνὴ Καππαδο-
κία· καὶ μάλιστα ἀπ' τὰ ἀπόμερα καὶ ἄγνωστα Φάρασα, ποὺ τόσο ἀγάπησες!

Φαρασιώτης τὴν καταγωγὴ, καὶ Πρόεδρος τῆς Πανελληνίου Ὁμοσπον-
δίας Καππαδοκικῶν Σωματείων, καταθέτω στὴν κουρασμένη σορὸ σου τῆς
Εὐγνωμοσύνης τὸν στέφανο συνοδευόμενο ἀπ' τὶς ὀλόψυχες Καππαδοκικὲς
εὐχὲς μας στὸ ὑπερκόσμο ταξίδι σου καὶ ὑψώνω διάπυρη δέηση στὸν Δικαι-
οκρίτην Ὑψημέδοντα Θεόν, ὅπως ἐν τῇ δικαιοκρίσιᾳ Του σὲ ἀμείψη μὲ τὸν
ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΜΕΛΠΩΣ ΜΕΡΛΙΕ

Ἡ Μέλπω Μερλιέ ἀξίζει νά μᾶς ἀπασχολήσει ἴσως περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἑλληνίδα τῆς γενιᾶς τῆς, γιατί ἡ θέση πού κατεῖχε στὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ζωὴ τοῦ τόπου γιὰ πάνω ἀπὸ 40 χρόνια ἦταν καίρια, κι ἡ συμβολή τῆς στὴν προβολὴ τοῦ νεοελληνικοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐντελῶς ξεχωριστὴ. Ἀλλὰ ἡ βιογράφηση κι ἐκτίμηση τῆς ὅλης προσφορᾶς τῆς θά πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ, μόνο μετὰ ἀπὸ ἐξονυχιστικὴ καὶ μακροχρόνια ἔρευνα, ἀφοῦ δηλαδὴ μελετηθεῖ σὲ βάθος ἡ γιγαντιαία ἀλληλογραφία τῆς, τὰ ἡμερόλογιά τῆς, οἱ σκόρπιες σημειώσεις τῆς, κι οἱ ἄλλες ἐκδομένες κι ἀνέκδοτες πηγές, πού ἔχουν κάποια σχέση μὲ τὸ πρόσωπό τῆς. Γι' αὐτὸ καὶ δίστασα ἄρκετὰ νά καταπιασθῶ μὲ τὴ μικρὴ αὐτὴ μελέτη, ξέροντας πῶς δὲν εἶναι δυνατόν, μόνο ἓνα χρόνο μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατο μιᾶς τέτοιας φυσιογνωμίας, νά γραφεῖ γι' αὐτὴν ἓνα κείμενο, πού νά δίνει μιὰ ἔστω καὶ ὑποτυπώδη εἰκόνα ἀκόμα καὶ γιὰ ἓνα μέρος τῆς προσφορᾶς τῆς, γιατί βέβαια δὲν θά τολμοῦσα ποτὲ νά γράψω γιὰ τὴ γενικότερη προσφορὰ τῆς καὶ τὴν ὅλη προσωπικότητά τῆς, μιᾶς καὶ δὲν διαθέτω τὰ ἀπαιτούμενα ἐφόδια γιὰ ἓνα τόσο σπουδαῖο ἐγχείρημα. Μ' ὅλα ταῦτα παραμέρισα τελικὰ τοὺς δισταγμούς μου, ἐπειδὴ δὲν θά ἤθελα μὲ κανένα τρόπο νά περάσει ἡ πρώτη ἐπέτειος ἀπὸ τὸ θάνατό τῆς στὶς 3-11-79, χωρὶς νά τιμῆσω μὲ κάποιο τρόπο τὴ μνήμη τῆς. Γιατὶ ἡ ὀφειλὴ μου στὴ Μέλπω Μερλιέ εἶναι πολὺ μεγάλη. Αὐτὴ μοῦ ἔδωσε τὴν ἀποφασιστικὴ ὄθηση νά στραφῶ πρὸς τὴ μελέτη τῆς βυζαντινῆς καὶ δημοτικῆς μουσικῆς. Αὐτὴ μὲ καθοδήγησε σ' αὐτὲς τὶς μελέτες. Αὐτὴ φρόντισε, μὲ τὶς γνωριμίες πού εἶχε, νά μὲ στείλει γιὰ μετεκπαίδευση στὴν Ὁξφόρδη. Αὐτὴ μὲ πῆρε κοντὰ τῆς νά δουλέψω στὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο τῆς, σὲ ἐποχὴ πού καμιά προοπτικὴ γιὰ δουλειὰ δὲν διαγραφόταν γιὰ μένα (ὅπως συμβαίνει στὴν περίπτωση τῶσων καὶ τῶσων σημερινῶν νέων). Αὐτὴ μοῦ παραστάθηκε σὰ μητέρα σὲ κάθε δυσκολία πού συνάντησα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συνεργασίας μας. Ἀλλὰ ὁ περιορισμένος χώρος καὶ χρόνος πού ἔχω στὴ διάθεσή μου, μὲ ἀναγκάζει νά σταματήσω τὴν ἀπαρίθμηση τῶν ὄσων πολλῶν ἄλλων ὀφείλω στὴ Μερλιέ καὶ νά μῶ στοῦ θέμα μου, πού εἶναι, τὸ ξανατονίζω, ὄχι ἡ συνολικὴ, ἀλλὰ μόνο ἡ μουσικὴ προσφορὰ τῆς.

Καὶ πρῶτα μερικὰ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ σταδιοδρομία τῆς. Γεννιέται στὴν Ξάνθη γύρω στὰ 1890. Ὁ πατέρας τῆς εἶναι ὁ γιατρός Μιλτιάδης Λογοθέτης. Μορφώνεται στὸ σπίτι τῆς καὶ γιὰ 1-2 χρόνια στὸ Ζάππειο Παρθεναγωγεῖο τῆς Πόλης. Στὴν Πόλη παίρνει καὶ τὰ πρῶτα μαθήματα πιάνου ἀπὸ τὴ Σοφία

Σπανούδη. Γύρω στα 1910 στέλνεται από τους γονείς της στη Γενεύη¹, Δρέσδη και Βιέννη για ανώτερες σπουδές πιάνου. Από το 1913 ως το 1919 ζει στην Αθήνα και διδάσκει πιάνο, ιστορία και παιδαγωγία της μουσικής της Ωδείου Αθηνών και Πειραιώς. Το 1913 αρχίζει τη συγγραφική της δραστηριότητα με ένα άρθρο για τη σχολική μουσική στο «Δελτίο του Εκπαιδευτικού Όμιλου». Το 1919 φεύγει για μετεκπαίδευση στο Παρίσι, όπου γνωρίζει τον πολύ Maurice Emmanuel, και σπουδάζει μουσικολογία με τον André Rignot, συγγραφέα σημαντικών μονογραφιών για τους Bach, Schutz, Γάλλους κλαβεσινίστες κ.ά. Παράλληλα από το 1920 διδάσκει νέα ελληνικά, σάβοιθός, στην έδρα του καθηγητή Περνό στη Σορβόνη. Το καλοκαίρι του 1922 αρχίζει από κοντά τη μελέτη της παραδοσιακής μας μουσικής, καταγράφοντας με το αυτί τους στίχους και τη μουσική 66 δημοτικών τραγουδιών της Ρούμελης (Κεφαλόβρυσο Τριχωνίας, Άρτοτίνα Δωρίδας), δουλειά που δεν είχε επιχειρήσει ως τότε καμιά ελληνίδα. Το 1923 παντρεύεται μια άλλη δεσπόζουσα φυσιογνωμία της πνευματικής μας ζωής, το μεγάλο Γάλλο φιλέλληνα Όκτάβιο Μερλιέ (1897-1976). Παραπέμπω τον αναγνώστη, που θα επιθυμούσε να αποκτήσει μια πρώτη γνωριμία με τον άνθρωπο και το έργο του, σε ένα αφιέρωμα στη μνήμη του, γραμμένο από τον αείμνηστο Φώτη Αποστολόπουλο και δημοσιευμένο στα 1977 στο *Δελτίο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών* (τ. Α', σσ. 19-26)². Το 1925 το ζευγος Μερλιέ εγκαθίσταται στην Αθήνα. Ο Μερλιέ γίνεται καθηγητής (και το 1936 διευθυντής) στο Γαλλικό Ίνστιτούτο Αθηνών κι η Μέλω βυθίζεται στη μελέτη της παραδοσιακής μας μουσικής, ιδίως της Βυζαντινής, και συνεχίζει το συγγραφικό της έργο.

Το 1929 ο πρώην καθηγητής της ό Περνό, περνάει από την Αθήνα και της ζητάει τη συνεργασία της, για την ηχογράφηση ελληνικών δημοτικών τραγουδιών για επιστημονικούς και μόνο σκοπούς, κατά τα πρότυπα του παριστινού «Ίνστιτούτου Φωνολογίας και Μουσείου του Λόγου», που διηύθυνε ο ίδιος. Τότε οί δύο τους, μαζί με τον Μερλιέ, πλησιάζουν μερικούς ένθουσιώδεις Έλληνες, όπως τον Ιωάννη Αθανασάκη, την Πηνελόπη Δέλτα, τον πατέρα μου Φίλιππο Δραγούμη, τον Περικλή Μαζαράκη, τον μητροπολίτη Τραπεζούντας και μετέπειτα πάσης Ελλάδος Χρύσανθο κ.ά. με τους οποίους ιδρύουν το «Σύλλογο Δημοτικών Τραγουδιών», που μετονομάστηκε στα 1935 σε Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο (ΜΛΑ), κι ενσωματώθηκε αργότερα στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών (Κ.Μ.Σ). Το 1930-1 το ΜΛΑ γυρίζει 222

1. Στη Γενεύη είχε για καθηγητή στο πιάνο έναν μαθητή του Λίστ, τον Bernhard Stavenhagen.

2. Ειδικότερα για την ίδρυση, οργάνωση, επιστημονικό προγραμματισμό και έρευνητικά επιτεύγματα του Κ.Μ.Σ βλ. Το «Χρονικό του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών» στον ίδιο τόμο του παραπάνω *Δελτίου* (σ. 323-333).

δίσκους τῶν 78 στροφῶν μὲ δημοτικὰ τραγούδια, δείγματα βυζαντινῆς μουσικῆς, τὶς φωνῆς τῶν Παλαμᾶ καὶ Βενιζέλου καὶ τεκμήρια μὲ γλωσσολογικὸ ἐνδιαφέρον. Οἱ ἠχογραφήσεις γίνονται στὴν Ἀθήνα, στὸ θέατρο «Ἀλάμπρα» (δὸς Χαλκοκονδύλη), μὲ μηχανήματα τοῦ φωνοληπτικοῦ οἴκου Πατέ καὶ μὲ κονδύλιο ποῦ χορηγεῖ ἡ κυβέρνησις Βενιζέλου. Τὸ 1930 ἡ Μερλιέ δραματίζεται καὶ τὴ διάσωση τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ξεριζωμένου γιὰ πάντα μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ἰδρύει τὸ Κ.Μ.Σ. Οἱ ἀναγνώστες ποῦ θὰ ἤθελαν νὰ πληροφορηθοῦν περισσότερα γιὰ τὸ ΜΛΑ καὶ τὸ Κ.Μ.Σ., ἄς ξεφυλλίσουν τὴν ἐκδοσὴ τοῦ Κ.Μ.Σ. *Ὁ τελευταῖος ἑλληνισμὸς τῆς Μ. Ἀσίας* (Ἀθήνα 1977) καὶ τὸ τεῦχος τῆς 15-11-1979 τῆς «Νέας Ἑστίας», ὅπου ὁ Θανάσις Κωστάκης (σ. 1587-9) κάνει μιὰ συνοπτικὴ παρουσίασι τοῦ μέχρι τώρα ἔργου τους. Μετὰ τὴν ἰδρυσι τοῦ ΜΛΑ καὶ τοῦ Κ.Μ.Σ, ἡ Μερλιέ ἀφιερώνει τὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ τῆς στὴ διοίκησίν τους, καὶ τὴν ἐποπτεία τῶν ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν καὶ ἐκδόσεών τους.

Ἡ Μερλιέ πρόσφερε ὑπηρεσίες στὴ μουσικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, σὰν πιανίστρια, μουσικοπαιδαγωγός, μουσικολόγος καὶ ἔθνομουσικολόγος. Ἀρχικὰ φιλοδοξοῦσε νὰ γίνῃ δεξιότηχης τοῦ πιάνου, ἀλλὰ δὲν προχώρησε στὴν πραγματοποιήσι τοῦ ὄνειρου τῆς, ἐξαιτίας τοῦ φοβεροῦ τράκ, ποῦ πάθαινε, ὅταν ἔβγαῖνε στὴ σκηνή. Ὡστόσο στὰ χρόνια ποῦ δίδασκε στὰ Ὑδεῖα Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς (1913-1919) –ἀλλὰ κι ἐνδεχομένως ἀργότερα– συχνὰ ἔδινε ἰδιωτικὰ ρεσιτᾶλ πιάνου σὲ φιλικὰ σπιτία. Καὶ φαίνεται πὸς ἔπαιξε καλὰ, ἂν κρίνουμε ἀπὸ τὰ παρακάτω ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ἡμερολόγιο τοῦ πατέρα μου: «27/2/19: Τὸ βράδυ μετὰ τὸ γεῦμα στῆς Νάτας³, ἦταν ἡ Μέλπω, τὰ Παλαμάκια⁴ καὶ ὁ Μανόλης Τριανταφυλλίδης καὶ ἔπαιξε ἡ Μέλπω Beethoven, Brahms καὶ Franck γιὰ τὸ Σουλιῶτῃ⁵. Χόρτασα μουσικῇ. Ἐκανε ἡ Μέλπω προόδους στὸ παίξιμο. 9/3/19: Στῆς Νάτας τὸ βράδυ ἡ Μέλπω ἔπαιξε ὠραῖα δύο σονάτες τοῦ Μπετόβεν καὶ Preludes τοῦ Ραχμάνινοφ. Ἦταν ὁ Θανάσις ἐκεῖ κι ὁ Λεάνδρος. 23/3/19: Τὸ βράδυ στῆς Νάτας ἔπαιξε ἡ Μέλπω μιὰ ὠραῖα Passacaglia τοῦ Bach· μὰ χάνει στὸ πιάνο· ἦταν ἀρχικῶς γραμμῆν γιὰ ὄργανο. Ἐπαιξε καὶ τὴν τελευταία Σονάτα τοῦ Μπετόβεν, ποῦ ἔχει μιὰ αἰθέρια ζωή· καταντὰ πιὰ ὄχι τέχνη παρὰ φύση».

Τὰ μαθήματα ἱστορίας τῆς μουσικῆς, ποῦ ἔδινε ἡ Μερλιέ στὰ Ὑδεῖα Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, ἦταν πρωτοποριακὰ γιὰ τὴν ἐποχὴ τους, γιὰτι τὰ διάνθιζε μὲ μουσικὰ παραδείγματα, ποῦ ἔπαιξε ἡ ἴδια στὸ πιάνο. Ἐπιπλέον ἡ ἀνήσυχη κι ἐρευνητικὴ τῆς φύση τὴν παρακίνησε νὰ προβληματιστεῖ καὶ θεωρητικὰ, ὄχι μόνον πάνω στὴ διδακτικὴ τῶν μαθημάτων, ποῦ παρέδιδε στὰ

3. Ἀδελφὴ τοῦ πατέρα μου, χήρα τοῦ Παύλου Μελά.

4. Τὰ παιδιὰ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, ἡ Ναυσικὰ κι ὁ Λεάνδρος.

5. Ὁ Θανάσις Σουλιῶτης-Νικολαΐδης.

δύο 'Ωδεΐα, αλλά και του σχολικού μαθήματος της ωδίκης⁶, που δέν έτυχε ποτέ νά διδάξει, αλλά πού καταλάβαινε απόλυτα τή σημασία του γιά τήν αισθητική άγωγή τών νέων. Τά πορίσματα τών άναζητήσεών της γύρω από τή διδασκαλία της ωδίκης άποκρυσταλώθηκαν σέ δυο μικρά σέ έκταση, αλλά ζουμερά κείμενα, πού δημοσιεύτηκαν στόν 3ο και 6ο τόμο του «Δελτίου του Έκπαιδευτικού Όμίλου». Τό πρώτο (1913) άφορά τόν έκσυγχρονισμό του τότε ισχύοντος τρόπου διδασκαλίας της ωδίκης (πού άλλωστε παραμένει μέχρι σήμερα περίπου τό ίδιο άπαρχαιωμένος) και τό δεύτερο (1918) εισηγείται τή στήριξη της διδασκαλίας αυτής σέ έλληνικότερες βάσεις. Παρόλο πού τά μέσα γιά τή διδασκαλία της ωδίκης πολλαπλασιάστηκαν και τελειοποιήθηκαν άφάνταστα από τήν έποχή πού ή Μερλιέ άσχολήθηκε με τά μουσικο-εκπαιδευτικά ζητήματα –και μπορεί κατά συνέπεια νά διδάσκει ή ωδική πολύ πιό ζωντανά κι άποδοτικά άπ' ό, τι στά χρόνια εκείνα– τά δύο παραπάνω άρθρα της, όχι μόνο δέν είναι ξεπερασμένα, αλλά περιέχουν πολλά χρήσιμα στοιχεία και διδάγματα γιά τό σημερινό και τόν αύριανό ακόμα μουσικοδιδάσκαλο.

Ή προσφορά της Μερλιέ στό χώρο της παραδοσιακής μουσικολογίας είναι μικρή, και συνίσταται σέ μιá μονογραφία γιά τόν Μπετόβεν πού δημοσιεύτηκε στά 1919. Ήπειδή τό βιβλίο αυτό είναι δυσεύρετο δέν έχω μπορέσει ακόμα νά τό έντοπισω, διαβάσω και άξιολογήσω. Ό πατέρας μου όμως, πού τό διάβασε, καλώς ή κακώς, τό χαρακτηρίζει μάλλον σά μέτριο, όπως φαίνεται από τό πιό κάτω άπόσπασμα από τό ήμερολόγιό του: «6/3/1919. Μ' έστειλε ή Μέλπω τήν κριτική μελέτη της γιά τόν Μπετόβεν. Τή διάβασα άμέσως. Φαίνεται πώς είναι κριτική γυναίκας, άν και μ' επιμέλεια γραμμένη. Δέν πιστεύω νά λέγει τίποτε καινούργιο. Ή αναλύει τά κυριότερα έργα του και σχετικά μ' αυτά αναφέρει τήν εξέλιξη της ζωής του. Έχει όμως τό βιβλίο της και μερικά σημεία, πού δείχνουν πόσο δυσανάλογο πρós τήν ικανότητά της είναι τό έργο πού καταπιάστηκε».

Ήσύγκριτα άνώτερη –έστω κι άν άποκαλυφθεί κάποτε ότι τό βιβλίο της γιά τόν Μπετόβεν έχει μεγάλη άξία– ύπήρξε ή προσφορά της στόν τομέα της έθνομουσικολογίας. Είναι άναμφισβήτητα τό πρώτο πρόσωπο –έλληνικό ή ξένο, άνδρας ή γυναίκα– πού άσχολήθηκε τόσο σοβαρά, συστηματικά κι άυστηρά έπιστημονικά με τή μελέτη κι ήχογράφηση της μουσικής προφορικής παράδοσης του τόπου μας. Πάνω σ' αυτά τά θέματα μάς άφησε τά βιβλία *Τραγούδια της Ρούμελης* (Άθήνα 1931), *Le premier mode et son plagal* (Παρίσι 1935) και *Ή Μουσική Λαογραφία στην Έλλάδα* (Άθήνα 1935). Παράλληλα έγραψε κι ένα μικρό άριθμό από άρθρα γύρω από διάφορα θέματα

6. Τό μάθημα της «Ωδίκης» στά τελευταία χρόνια έχει μετονομαστεί σέ «μουσική», αλλά χρησιμοποιώ τόν παλιό όρο, γιατί άν κι είναι χειρότερος, τόν βρίσκω πιό βολικό γιά τή συγκεκριμένη περίπτωση.

έλληνικής έθνομουσικολογίας σ' έλληνικές έφημερίδες κι έλληνικά και ξένα έπιστημονικά περιοδικά.

Ήλλά αν ό κόσμος πού ενδιαφέρεται γιά τή μουσική μας ("Έλληνες και ξένοι)θά χρωστά αίώνα ευγνωμοσύνη στη Μερλιέ, δέν θά είναι τόσο γι' αὐτά τά εξαιρετικά, αλλά κάπως λιγοστά βιβλία και άρθρα της, όσο γιά τις άνεκτιμητες ήχογραφήσεις της τού 1930-1 και γιά τó όγκώδες άρχειακό ύλικό γύρω άπό τις παραπάνω και τις μεταγενέστερες ήχογραφήσεις της, πού συγκέντρωσε μέ τούς συνεργάτες της μέ άκαταπόνητη έργατικότητα, μέθοδο και ζήλο, ως τó 1970, πού έπαψε πιά νά είναι σέ θέση νά εργάζεται. Δέν έχουμε παρά ν' άκούσομε τó δίσκο LP «Δημοτικά Τραγούδια άπό τή Συλλογή Μέλπωσ Μερλιέ» (Άθήνα, Phonogram 1975), πού περιέχει 16 άπό τις έκλεκτότερες ήχογραφήσεις της τού 1930-1, γιά ν' άντιληφθοῦμε τήν τεράστια σημασία τής προσφοράς της αὐτῆς⁷. Τέτοια ύψηλης ποιότητας δημοτική μουσική, όπως αὐτή (άλλά κι ή άλλη, ή άνέκδοτη τής ίδιας συλλογῆς), δέν τραγουδιέται, ούτε παίζεται πουθενά τά τελευταία 30 μέ 40 χρόνια. Και τοῦτο γιαιτí τó 1930-1, πού έγινε ή ήχογράφηση, ή έπαρχία συντηροῦσε άκόμα μέ μεγάλα μέσα ενήμερωσης, καθώς και τά τεχνικά μέσα αναπαραγωγῆς τού ήχου, πού τόσο αλλοίωσαν τó χαρακτήρα τής δημοτικῆς μουσικῆς, τής δικῆς μας κι όλων τών άλλων λαών. Οί άρχές τής δεκαετίας τού '30, λοιπόν, ήταν ή τελευταία κατάλληλη στιγμή γιά νά συλλεγεί αὐτό τó ύλικό, κι ή Μερλιέ μέ τούς συνεργάτες της πραγματοποίησαν αὐτή τή διάσωση έγκαίρως, σάν άπό μηχανῆς θεοί.

Ή Μερλιέ έλειπε σχεδόν κάθε χρόνο γι' άρκετούς μήνες στό έξωτερικό, αλλά τó μυαλό της βρισκόταν πάντα στην Έλλάδα, κοντά στους συνεργάτες της, πού πάντα τούς περιέβαλλε, χωρίς νά κάνει εξαιρέσεις, μέ τή ζεστασιά τής άπεραντῆς αγάπης της. Θά κλείσω τó σύντομο αὐτό αφιέρωμα στην ιερή της μνήμη, μ' ένα άπόσπασμα άπό ένα γράμμα της, πού πιστεύω ότι φανερώνει, πιό εύγλωττα άπ' ό,τι θά τά κατάφερνα έγώ μέ δικά μου λόγια, τήν αὐστηρή κι όλόψυχη προσήλωσή της στό άποστολικό της έργο, τήν άνθρωπιά, τó σπάνιο ήθος και τήν άνυπόκριτη μετριοφροσύνη της:

«Γενεύη, 28-12-1961. Ήγαπητέ μου Μάρκο, Χάρηκα πολύ τó ραπόρτο σου κι ευχαριστώ γιά τις καλές σας ευχές, τής αγαπητῆς Άνας και τις δικές σου. Κουβεντιάσαμε πολύ γιά σένα μέ τόν Baud-Bouy, και τού έλεγα πώς λίγο-λίγο, θάχουμε μιá πρώτη καταγραφή τών δίσκων μας τού Πόντου, χάρη σ' έσένα. Τότε μόνο θά τεθοῦν καθαρά και τά προβλήματα πού παρουσιάζουν.

7. Τά ίδια θά μπορούσαν νά λεχθοῦν και γιά τó δίσκο «Αὔθεντικά Μικρασιατικά. Άπάνθισμα άπό τή συλλογή Μέλπωσ Μερλιέ», πού κυκλοφόρησε άκριβώς 1 χρόνο μετά τó θάνατό της.

Πώς είναι δυνατό να είναι άγνωστος ο εκτελεστής του άσκοου του δίσκου 34α;⁸ Νά ένα προβληματάκι για λύση! 'Από κάποιο χωριό της Ροδοπόλεως είναι κι ο εκτελεστής του γαβάλ⁹. «Τά πρόβατα θά κατεβάσω άτά 'σό νερόν» είναι νομίζω περίπου ο τίτλος του σκοπού, κι όταν τόν έπαιζε ο κάτοχος του γαβάλ, τά πρόβατα κατεβαίαν μοναχά στο ποτάμι. Αυτός ο έκτακτος άνθρωπος, πού μās χάρισε και τó γαβάλ του, ήταν τύπος βγαλμένος από τó Εύαγγέλιο, κι αυτό κυρίως συγκράτησα και θυμούμαι. Είναι άρκετά ενδιαφέρων ó σκοπός του για νά δοκιμάσεις νά τόν καταγράψεις; 'Ετσι θά τού γίνει και μνημόσυνο τού λαμπρού αυτού ανθρώπου. Θά ήθελα επίσης και τ' όνομα τού χωριού του για νά δώ τί έχουμε στο Κέντρο γι' αυτό. 'Επίσης ενδιαφέρον θά είναι νά ξέρομε για τó μέλλον άν τά τραγούδια της Κερασούντας, Οινόης και 'Ινέπολης είναι πολύ διαφορετικά από τού 'Ανατολικού Πόντου: "Οφι, Σουρμένων, Τραπεζούντας και 'Αργυρούπολης, της καρδιάς τού Πόντου(...) Αυτά, άγαπητέ μου Μάρκο. Φαντάζομαι πόσες δουλειές θά έχεις, τόσο γρήγορα πού διαγράφεται στόν όρίζοντα ή άναχώρησή σου για τó Βορρά. Σου είπα πολλές φορές, ότι μπορείς νά πηγαίνεις λιγότερο συχνά στο Κέντρο, κάθε φορά πού έχεις στενότητα χρόνου. Τά ραπόρτα δέν τά θέλω για έλεγχο, αλλά για έπικοινωνία και συνεργασία με τούς συνεργάτες.

'Ακόμα κι όταν δέν πās στο Κέντρο, θάχεις νά μου λές για τή δική σου δουλειά. Κι αυτό τó θεωρώ δουλειά. Καλή χρονιά, άγαπητή "Αντα, άγαπητέ Μάρκο, υγεία κι ότι επιθυμείτε για σās, τ' άγαπητά παιδιά (πού τά φιλω), για τίς οικογένειές σας και όσους αγαπάτε. Με πολλή άγάπη, Μέλω Μερλιέ».

Πόσο καλύτερος θά ήταν ó κόσμος, άν ύπήρχαν περισσότεροι τέτοιοι άνθρωποι, σ' αυτή τή βάρβαρη καταναλωτική έποχή πού ζούμε...

Δεκέμβριος 1980

Μ.Φ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

8. 'Αναφέρεται σ' ένα δίσκο 78 στροφών της συλλογής της τού 1930-1 με Ποντιακή μουσική.

9. 'Αναφέρεται σ' έναν όργανοπαίχτη ενός άλλου δίσκου της ίδιας συλλογής.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΑΡΘΡΩΝ ΤΗΣ
ΜΕΛΠΩΣ ΜΕΡΑΙΕ-ΛΟΓΟΘΕΤΗ
ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ¹

Βιβλία

1. *Μπετόβεν*. Ἀθήνα 1919 (ἀπρόσιτο).
2. *Τραγούδια τῆς Ρούμελης*. Ἱστορική καὶ Λαογραφική Βιβλιοθήκη Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων ἄρ. 12. Ἀθήνα 1931 λα' + 96. Ἡ εἰσαγωγή καὶ σὲ γαλλικὴ μετάφραση. 66 μουσικὰ παραδείγματα.
3. *Études de Musique Byzantine. Le Premier mode et son plagal*. Bibliothèque Musicale du Musée Guimet. Deuxième Série - Tome II, Paris 1935, IX + 58.
4. *Ἡ Μουσικὴ Λαογραφία στὴν Ἑλλάδα*. Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων. Ἐκδόσεις Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου. Α'. Ἀθήνα 1935. 56 + 1 χάρτης.
- 4a *Essai d'un Tableau du Folklore Musical grec* (Γαλλικὴ μετάφραση τοῦ προηγούμενου κυκλοφορημένη τὸν ἴδιο χρόνο).

Ἀρθρα

1. «Ἡ μουσικὴ στὰ σχολεῖα». *Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου*, Γ' Ἀθήνα 1913, 208-215.
2. «Ἡ ἑλληνικὴ Μουσικὴ καὶ ἡ θέση της στὸ Σχολεῖο». *Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου*, ΣΤ', Ἀθήνα 1916, 194-8.
3. «Un Manuel de Musique Byzantine. Le "Theoretikon" de Chrysanthé». *Revue des Études grecques*, XXXIX, Paris 1926, 241-6.
4. «Ἐνα μουσικὸ χειρόγραφο τοῦ Δημητρίου Λώτου, φίλου τοῦ Κοραΐ». *Ἑλληνικά*, ΣΤ', Ἀθήνα 1933, 37-51.
5. «Ἡ ἑλληνικὴ παράδοσις καὶ ἡ Δύσις. Μία ἐγκύκλιος τοῦ πάπα Πίου τοῦ 10ου». *Ἐλεύθερον Βῆμα*. Μέρους 1ο: 25/5/1939 – Μέρους 2ο: 26/5/1939.
6. «La chanson populaire grecque». *Acta Musicologica*, Fasc. II/III - 1960, Basel 1960, 68-77.

Πρόλογοι σὲ μουσικολογικὰ βιβλία ἄλλων συγγραφέων

1. Στὰ *Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων* τοῦ S. Baud-Bovy (Α', Ἀθήνα 1935, θ' - ια' στὴν ἑλληνικὴ ἔκδοσις καὶ IX-X στὴ γαλλικὴ).
2. Στὶς *Études sur la Chanson Cleftique* τοῦ S. Baud - Bovy, Ἀθήνα 1958, V - XV (στὰ γαλλικά).

1. Τὰ λήμματα τὰ πρὶν ἀπὸ τὸ 1926 ὀμωστικὰ ἦσαν μὲ τὸ πατρὸνυμὸ της (Μ. Λογοθέτη).

